

DÉL-ALFÖLDI ÁGYRUHÁK

T. KNOTIK MÁRTA

(Szeged, Móra Ferenc Múzeum)

Néprajzi irodalmunk majd minden ága érinti valamilyen vonatkozásban a vetett ágy ágyneműit és az ágyruhákat. Az ágyruhák legdíszesebb darabjaival, a párnahajjal és lepedővel általában mint hímzéssel foglalkozik. A következőkben a dél-alföldi ágyruhákat funkciójukból eredő, feltehetően több évszázados használat alapján kialakult megjelenési formájában szeretnénk vizsgálni.

A XVIII. sz. második feléből származó levéltári adatok¹ a ládabeli ruhák között említik az ágybéli ruhákat, pl. Hódmezővásárhelyen így:² „*derékalj héj*”, „*viselő lepedőt*”, „*kisebbik lepedővel*”, „*Szebbik Lepedőmet*”, „*Szössz vászon lepedőt*”, „*Fő alj héjastul*” (ritkábban „*párnahaj*”), „*Ágybéli Leplemet*”, „*Ágy Leplemet*”. Sűrűn emlegetik az ágybéli portékák között a dunyhát és paplant, de a rájuk való héjat nem nevezik meg. A ma élő kifejezéseket már adatközlőink³ szüleiktől és nagyszüleiktől is hallották: „*derékaljatok*”, „*lepedő*”, „*szemfödél*”, „*párnaciba*”, „*párnahaj*” (Tápén „*fővetős párnahaj*”), „*párnavég*”, „*ágyterítő*”, „*paplanhaj*”, „*dunnahaj*”. Ezek a megnevezések vidékünkön általában egységesen voltak elterjedve. Az előbb felsorolt ágyruhák kevés kivétellel 1906–1910-ig begyűjtött darabjait – a gyűjtési helyek kiemelt megnevezésével – a szegedi, hódmezővásárhelyi és makói múzeumok néprajzi gyűjteményéből mutatjuk be. Tárgyaink anyagának részletes elemzését a II. táblázat összegezi. Darabjaink megvarrásához alkalmazott kézi varrásokat és öltéseket az I. táblázat tartalmazza. A továbbiakban az egyes ágyruhák anyagát, szabását, megvarrását, méreteit tárgyanként ismertetjük.⁴

Az ágyruhák legnagyobb részének kiszabása és megvarrása egyszerű feladat, ezt minden asszony elvégezhette. A rajtuk szereplő hímzésekre és más díszítésekre nem mondhatjuk el ugyanezt, de ezt jelen dolgozatunkban csak mint részkérdést tárgyaljuk. Az ágyruhák szabását a házi vagy gyári vászon szélessége döntően meghatározta. Az ágyruhák bármely darabját vizsgálva megállapíthatjuk, hogy túlnyomó többségüket a teljes vászon szélesség felhasználásával egy vagy több hosszanti sávból szabták. A bemutatásra kerülő darabok mindegyike kézzel varrott. Megvarrásuknál az ép széleket simán, a hasított széleket ötletes, tartós varrásokkal és öltésekkel⁵ kapcsolták egymáshoz. Ezek, az általában hosszanti összeerősítések bő alkalmat adtak a díszítésre.

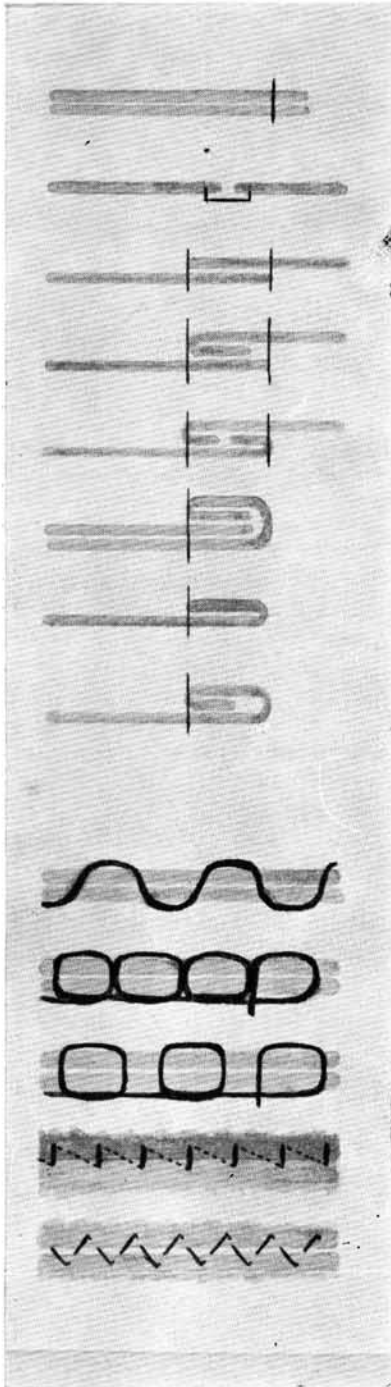
¹ Radvánszky Béla, Magyar családélet és háztartás. Bp. 1896. I. 44–62.

² Tárkányi Szűcs Ernő, Vásárhelyi Testamentumok. Bp. 1961. 196–197. és Testamentum Könyv I. 1730–1795. [Hódmezővásárhely, Levéltár: 1733-ból Vargács Erzsók, 1742-ből Szász Panna, 1743-ból Tóth Erzsébet, 1752-ből Varga Kata, Cséki Anna, 1753-ból Balog Sára, 1755-ből Kovács Ilona, Héső Ilona, 1757-ből Tolnay Erzsébet testamentoma.]

³ Gyűjtést Apátfalván, Hódmezővásárhelyen, Magyarcsanádon, Szegeden és Tápén végeztem, vö. Bálint Sándor Szegedi Szótár Bp. 1957.

⁴ Díszítésüket következő dolgozatunkban tárgyaljuk.

⁵ Lásd I. táblázat, vö. Ferencz Kornélia és Palotay Gertrúd, Hímzőmesterség, Bp. 1940.



kézi varrások:

összevarrás (fércelő-, tűző öltés)

egymáshoz illesztő varrás (illesztő öltés)

egymásra csúsztatott varrás (szegő átöltés)

ráhajtott varrás (szegő átöltés)

kettős ráhajtott varrás (szegő átöltés)

belső ráhajtott varrás (szegő átöltés)

nyitott szegés (szegő átöltés)

behajtott szegés (szegő átöltés)

kézi öltések:

fércelő öltés (keresztmetszet)

gépöltés (keresztmetszet)

tűző öltés (keresztmetszet)

szegő átöltés (felülnézet)

illesztő öltés (felülnézet)

I. táblázat

II. táblázat

ÁGY- RUHÁK leírási száma, megnevezése	ANYAG						SODRAT				SÜRÜSÉG		SZÖVÉS		ANYAG SZÉLESÉG cm
	lánc			vetü- lék			lánc		vetü- lék		szál/cm		vászon	sávoly	
	kender	lén	pamut	kender	lén	pamut	Z	S	Z	S	lánc	vetülék			
													Z	S	
1.	K			K			Z		Z	15	14			+	50
2.	K			K			Z		Z	9	19			+	65
3.	K			K			Z		Z	9	19			+	65
4.	K			K			Z		Z	9	19			+	65
5.	K			K			Z		Z	9	19			+	65
6.	K			K			Z		Z	9	19			+	65
7.	K			K			Z		Z	16	14		+		55
8.	K			K			Z		Z	12	10		+		50
9.	K			K			Z		Z	14	15		+		57
10.	K			K			Z		Z	14	11		+		50
11.	K			K			Z		Z	15	14		+		56
12.	K			K			Z		Z	15	14		+		48
13.					P		Z		Z	33	37		+		—
14.					P		Z		Z	33	37		+		—
15.					P		Z		Z	33	37		+		—
16.					P			S	Z	30	30		+		82
17.					P			S	Z	30	30		+		82
18.	K			K			Z		Z	34	32		+		—
19.								S	Z	36	33		+		85
20.					P		Z		Z	38	34			+	—
21.					P			S	Z	34	34		+		77
22.					P			S	Z	34	34		+		77
23.					P		Z		Z	40	38			+	—
24.					P		Z		Z	32	31		+		—
25.					P		Z		Z	25	25		+		80
26.		L					Z		Z	20	20		+		—
27.		L			L		Z		Z	17	21		+		74
28.		L			L		Z		Z	15	13		+		60
29.							Z		Z	15	12		+		47
30.	K			K			Z		Z	15	13		+		73
31.		L			L		Z		Z	12	15		+		61
32.					P		Z		Z	30	29		+		83
33.					P		Z		Z	30	31		+		—
34.					P		Z		Z	29	33		+		45
35.					P		Z		Z	29	33		+		45
36.					L		Z		Z	6	7		+		110
37.	K				P		Z		Z	14	14		+		50

Párnahajak

Az ágyruhák közül a párnahajak elkészítése a legegyszerűbb. A párna hosszának kétszeresét szabják le a vászon hosszából. Ha a vászon szélessége nem elegendő, akkor megfelelő szélességű csíkot toldanak hozzá. A vászonsáv félbehajtásával és két oldalának összevarrásával készül a párnahaj. E legegyszerűbb esetben a vászonsáv valamely részének díszítésével képezik ki a párnaveget. Többnyire külön készítik el a párnaveget, majd hozzátoldják a párna testéhez. Ilyenkor a párnaveg néhány cm-rel keskenyebb a párna testénél, ezért a tol-

dást rátartással varrják össze. Így a hímzett vég teljesen kifeszül a párnán. A hímzés szebb kidolgozása végett a párnavég valamivel finomabb szövésű vászonból készül. Bemutatásra kerülő első darabunk igen egyszerű párnaciha⁶, melyről feltételezhetjük, hogy a párnahaj szerepét is betöltötte.

1. *Makói tanyák*. Fehéritetlen, durva, sávolyszövésű kendervászonból készült. A vászon szélességét tenyérnyi csíkkal toldották ki. A ciha egyik vége a vászonsáv összehajtásából adódott, másik végét összevarrták. Sarka 22 cm hosszan nyitott, melyet a megtöltés után varrtak össze. A vászon szélessége 50 cm. A párnaciha h(össz): 100 cm, sz(élessége): 57 cm. (Szegedi Múzeum 52. 1335. 1. ltsz.)

2–6. *Békéscsabai szállások*. Anyaga fehéritetlen, durva, sávolyszövésű kendervászon, fehérpiros-sötétkék pamutbeszövésűvel, keresztben csíkozva. A párnavéget a vászonsáv összehajtásakor, a vászon sűrűbben csíkozott részéből képezték. A párnahaj nyitott végének keskeny, behajtott szegésén a záródásnak nyoma nincs. A szöttes szélessége 65 cm. A párnahaj h: 96 cm, sz: 65 cm. (Szegedi Múzeum 52. 1336. 1–5. ltsz.)

7. *Makói tanyák*. Fehéritetlen, vastag kendervászonból varrták. A vászon szélességét keskeny csíkkal toldották meg. A párnahaj nyitott végének keskeny, behajtott szegésén a záródásának nyoma nincs. A párnavég hozzátoldott, díszítése: hármass osztású sávban mustársárga, szálánvarrott szőrhímzés. A felhasznált vászon szélessége: 55 cm. A párnahaj h: 100 cm, sz: 60 cm. (Szegedi Múzeum 52. 1333. 1. ltsz.)

8. *Makói tanyák*. Fehéritetlen, vastag kendervászonból varrták. A vászon szélességét tenyérnyi csíkkal toldották ki. A párnahaj nyitott végének keskeny, behajtott szegésén a záródásnak nincs nyoma. A párnavég hozzátoldott, díszítése: hármass osztású sávban, piros-kék-sárga, szálánvarrott szőrhímzés. A párnahaj 50 cm széles vászonból készült, h: 97 cm, sz: 58 cm. (Szegedi Múzeum 52. 1331. 1. ltsz.)

9. *Makó*. Fehéritetlen, vastag kendervászonból készült. A vászon szélességét egészen keskeny csíkkal toldották ki. A párnahaj nyitott végének keskeny, behajtott szegésén a záródásnak nincs nyoma. A párnavég hozzátoldott, díszítése: laposöltésű, árnyalt szőrhímzés, hármass osztású sávban. A párnahajat 57 cm széles vászonból szabták, h: 105 cm, sz: 61 cm. (Szegedi Múzeum 55. 72. 1. ltsz.)

10. *Makói tanyák*. Fehéritetlen, vastag kendervászonból szabták. A vászon szélességét tenyérnyi csíkkal toldották meg. A párnahaj nyitott végének keskeny, behajtott szegésén nem találjuk a záródásnak semmi nyomát. A párnavég hozzátoldott, díszítése: laposöltésű, árnyalt szőrhímzés, hármass osztású sávban. A felhasznált vászon szélessége 50 cm. A párnahaj h: 114 cm, sz: 60 cm. (Szegedi Múzeum 52. 1329. 1. ltsz.)

11. *Hódmezővásárhely*. Fehéritetlen, vastag kendervászonból varrták. A vászon szélességét keskeny csíkkal toldották meg. A párnahaj nyitott végének keskeny, behajtott szegésére varrt öt pár szövött szalaggal záródik. A párnavég hozzátoldott, díszítése: hármass osztású sávban, sötét- és világosbarna, szálánvarrott szőrhímzés. A felhasznált vászon szélessége: 56 cm. A párnahaj h: 87 cm, sz: 63 cm. (Hódmezővásárhelyi Múzeum 50. 188. 1. ltsz.)

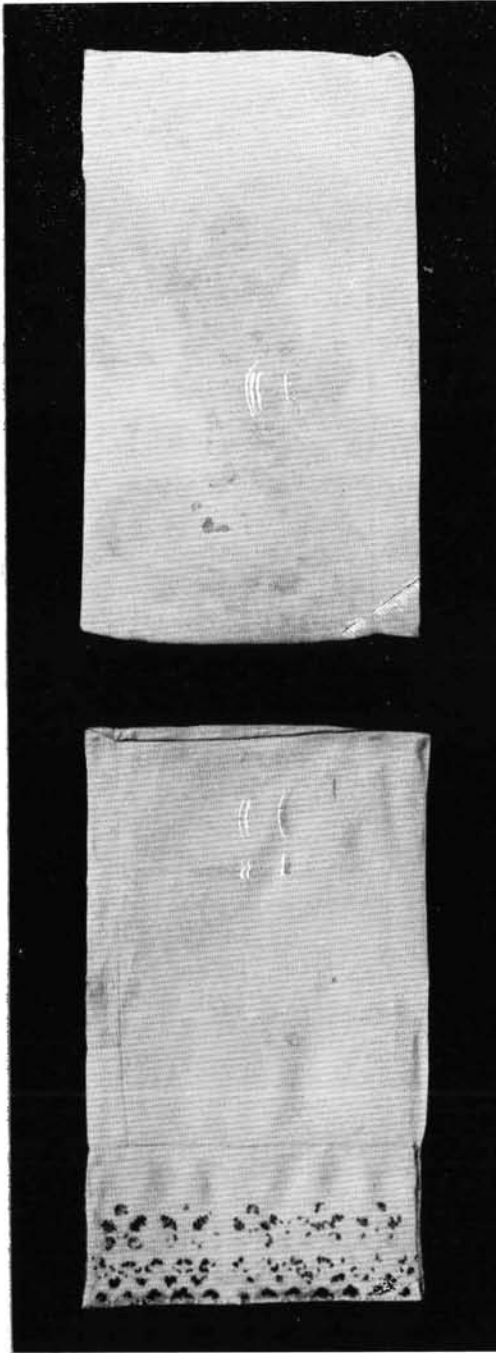
12. *Hódmezővásárhely*. Fehéritetlen, vastag kendervászonból készült. A vászon szélességét tenyérnyi csíkkal toldották ki. A párnahaj nyitott végének szálszorításos⁷, behajtott szegésén a záródásnak semmi nyoma. A párnavég hozzátoldott, díszítése: laposöltésű, árnyalt szőrhímzés, hármass osztású sávban. 48 cm széles vászonból szabták, h: 110 cm, sz: 59 cm. (Hódmezővásárhelyi Múzeum 50. 193. 1. ltsz.)

Az eddigi tárgyalt (1, 7–12) párnahajak megvarrása — a szöttesből készültek (2–6) kivételével, melyeket egyszerűen tűző öltéssel varrtak össze — egyseges. Az ép széleket keskenyen (2 mm) egymásra csúsztatott varrással, a vágott széleket ráhajtott varrással (4 mm) erősítették egymáshoz. A párnavégek hozzátoldásánál kettős ráhajtott varrást alkalmaztak, mivel a hasított szélek mind idekerültek. Az említett varrásoknál a vászon ép vagy behajtott szélét mindkét oldalon szegő átöltéssel varrták végig. A keskeny (4 mm), behajtott szegéseknél is ezt az öltést alkalmazták. A varráshoz a vászon alapanyagát képező fonalat

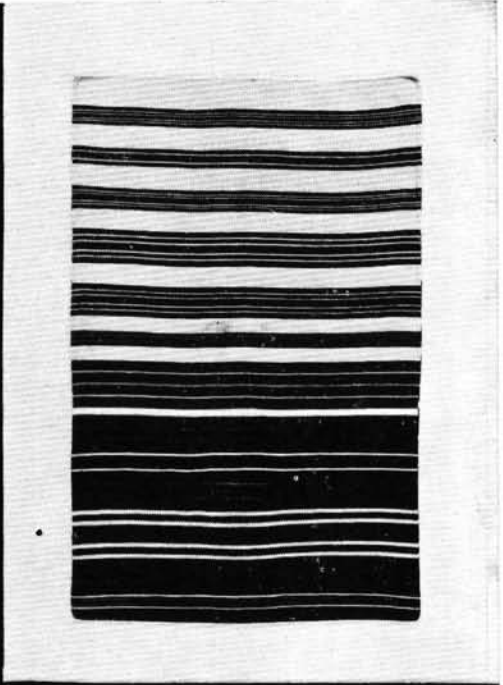
⁶ Az 52. 1335. 1. ltsz. párnahaj 1908. évi leltárkönyvi bejegyzése: „Régi vastag ciha”, vö. Bálint Sándor i. m. II. 228. „Az öregek ajkán inkább a ciha, párnaciha él. A párnának az a része, mely közvetlenül foglalja magába a tollat.”

⁷ Lásd Ferencz Kornélia, A tűzőtt csipke. Bp. 1937. 9.

1

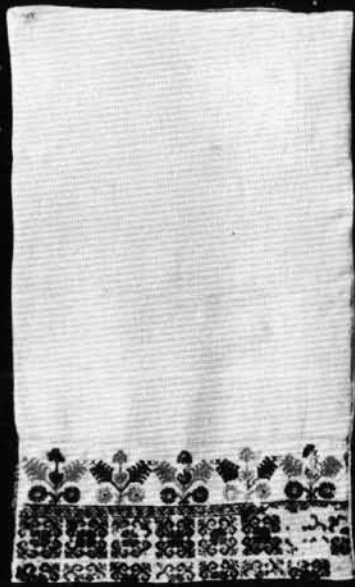


2-6

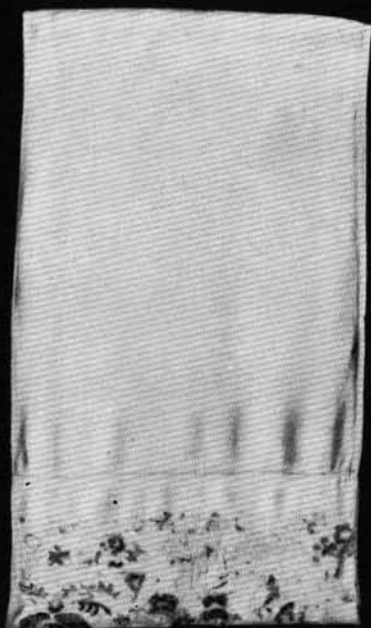


7

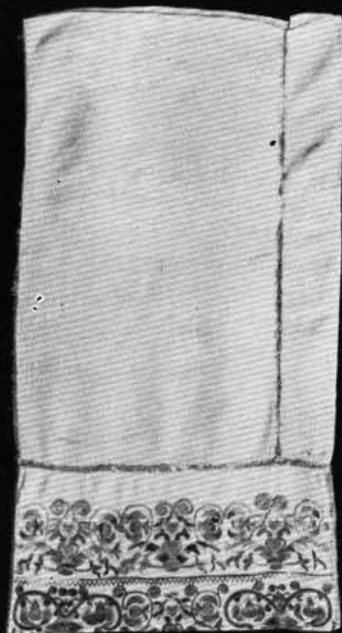
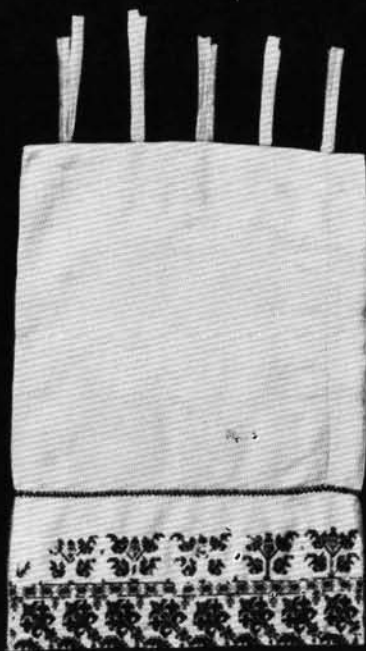
8



9



10



26

11

12

használták. Öltéseiket nem bujtatták el, ellenkezőleg; az öltés teljes hosszán egészen átöltöttek a vászon színoldalára. Ezek az öltések párhuzamosan ferde irányukkal és hosszúságukkal egy egyenletes ritmusú öltéssort alkotnak. A párnavégék kétoldali összeerősítését díszesen oldották meg. A hímzésükhöz használt vastag, színes gyapjúfonalból változatos, keskeny *hurkolt kötést*⁸ alkalmaztak. Előfordul, hogy a párnavég hozzátoldását (11), sőt a párnatest vászonsávjainak összeillesztését (12) is evvel végezték. Ebben az esetben az összeerősítésre kerülő vágott széleket előbb szászorítással vagy anélkül beszegették, majd egymáshoz kapcsolták.

13—15. *Hódmezővásárhely*. Vékony, fehér pamutvászonból varrták. A vásznat keresztben használták, így a hajtás a párnahaj oldalára esik. A párnahaj nyitott végét áttört fehérhímzés díszíti, melynek sarkai a párnahaj két csücskénél zártak. A hímzés ívelt szélét hat helyen halványsárga, keskeny szaténszalaggal kötötték össze. A vászon szélességét nem sikerült megállapítani. A párnahaj h: 96 cm, sz: 72 cm. (Hódmezővásárhelyi Múzeum 50. 202—204. 1. ltsz.)

16—17. *Makó*. A vékony fehér pamutvászon teljes szélességéből szabták. A párnahaj nyitott végét áttört fehérhímzés díszíti, melynek sarkai a párnahaj két csücskénél zártak. A hímzés ívelt szélét hét helyen egyszerű fehér pertlivel kötötték össze. A felhasznált vászon szélessége 82 cm. A párnahaj h: 96 cm, sz: 82 cm. (Makói Múzeum 64. 2. 1—2. ltsz.)

18. *Apátfalva*. Vékony, fehér kendervászonból készült. A vászonsáv középső részét teljes szélességben áttört fehérhímzéssel díszítették, mely a sáv egymásra hajtásakor párnavéget képez. A párnahaj nyitott végét 1 cm szélesen szegték behajtott szegéssel, majd a gyárilag készített hurkos, szövött szalagot ennek belső oldalára varrták. A hurkokat felváltva fűzték egymáshoz a párnahaj egyik oldalvarrásához rögzített pertlivel. A vászon szélességét nem sikerült megállapítani. A párnahaj h: 87 cm, sz: 75 cm. (Szegedi Múzeum 52. 1341. 1. ltsz.)

19. *Makó*. A vékony, fehér pamutvászon teljes szélességéből varrták. A vászonsáv középrészét teljes szélességben áttört fehérhímzéssel díszítették, mely a sáv egymásra hajtásakor párnavéget képez. A párnahaj nyitott végének keskeny, behajtott szegésén a záródásnak semmi nyoma. 85 cm széles vászonból készült, h: 97 cm, sz: 85 cm. (Makói Múzeum 64. 2. 3. ltsz.)

20. *Domaszék*. Mintásan szőtt (növényi díszű csikok), fehér damasztból készült. A párnahaj nyitott vége a gomblyukak alatt szélesebben, a gombok alatt keskenyebben, behajtvva szegett. Kilenc darab, szegésével egyirányú gomblyuk és ugyanennyi borsó nagyságú gyöngyházgomb segítségével záródik. A fehér pamutvászonból szabott párnavég hozzátoldott, díszítése: áttört fehérhímzés. A felhasznált anyagok szélességét nem lehetett megállapítani. A párnahaj h: 96 cm, sz: 74 cm. (Szegedi Múzeum 52. 1494. 1. ltsz.)

21—22. *Mórahalom*. A vékony fehér pamutvászon teljes szélességéből szabták. A párnahaj nyitott végét két cm szélesen, behajtvva szegték. A szegésen, vele egy irányban kivarrt, négy darab gomblyukkal záródik. A párnavég hozzátoldott, díszítése: áttört fehérhímzés. A felhasznált vászon szélessége 77 cm. A párnahaj h: 94 cm, sz: 75 cm. (Szegedi Múzeum 52. 1338. 1—2 ltsz.)

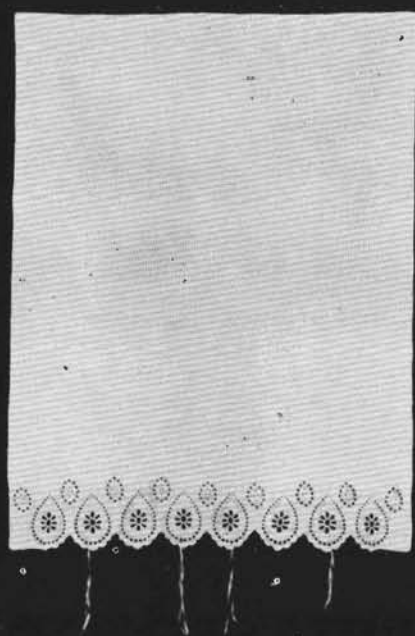
23. *Mórahalom*. Mintásan szőtt (négyzetes és virágos sávok váltakoznak), fehér damasztból készült. A párnahaj nyitott vége egy cm szélesen, behajtvva szegett. Ennek színoldalára varrták fel a záródásra szolgáló gyári, hurkos szövött szalagot. A hurkokat a párnahaj egyik oldalvarrásához rögzített pertlivel fűzték össze. A fehér pamutvászonból készült párnavég hozzátoldott, díszítése: áttört fehérhímzés. A damaszt és a vászon szélességét nem sikerült megállapítani. A párnahaj h: 93 cm, sz: 76 cm. (Szegedi Múzeum 52. 1339. 1. ltsz.)

24. *Mórahalom*. Fehér pamutvászonból szabták. A párnahaj nyitott vége két cm szélesen, behajtvva szegett, mely hét darab gomblyukkal és ugyanennyi világoskék porcelán gombbal záródik. A gomblyukak iránya a szegésre merőleges. A párnavég hozzátoldott, díszítése: áttört fehérhímzés. A felhasznált vászon szélességét nem sikerült megállapítani. A párnahaj h: 81 cm, sz: 74 cm. (Szegedi Múzeum 52. 1339. 2. ltsz.)

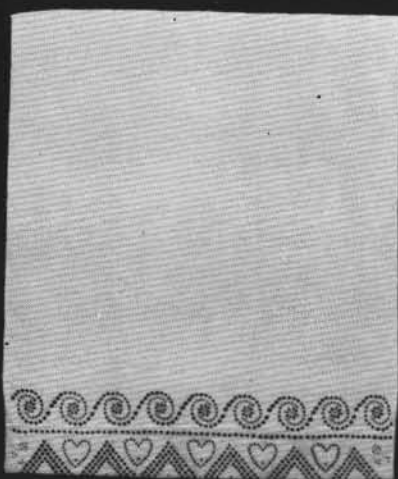
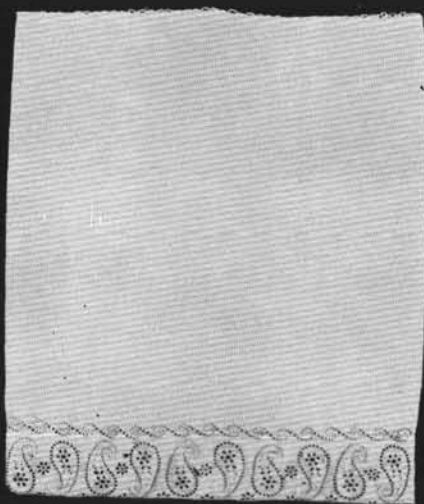
25. *Szeged-Felsőváros*. A fehér pamutvászon teljes szélességéből szabták. A párnahaj nyitott vége két és fél cm szélesen, behajtvva szegett. Hét darab gomblyukkal és ugyanennyi apró cérnagombbal záródik. A gomblyukak iránya a szegésre merőleges. A párnahaj nyílásának 8—8 cm-es szűkítésével a párnahaj két csücskét képezték ki. A fehér pamutból áttört horgolt párnavég hozzátoldott. A párnahaj 80 cm széles vászonból készült. H: 95 cm, sz: 80 cm. (Szegedi Múzeum 68. 1. 1. ltsz.)

⁸ Lásd *Ferencz Kornélia* i. m. 66.

13—15

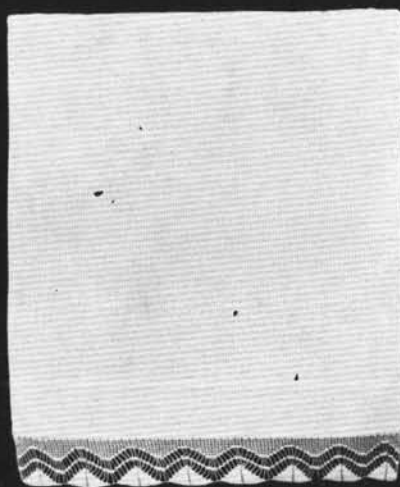
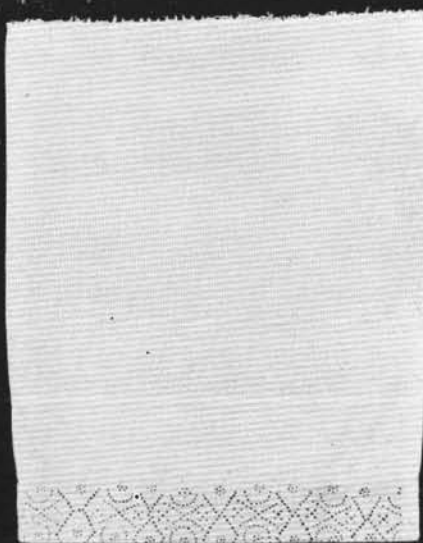
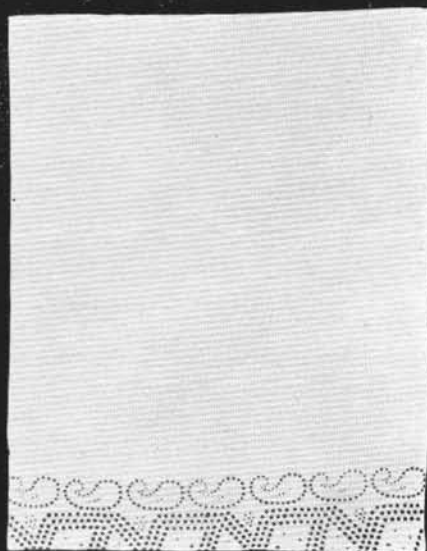
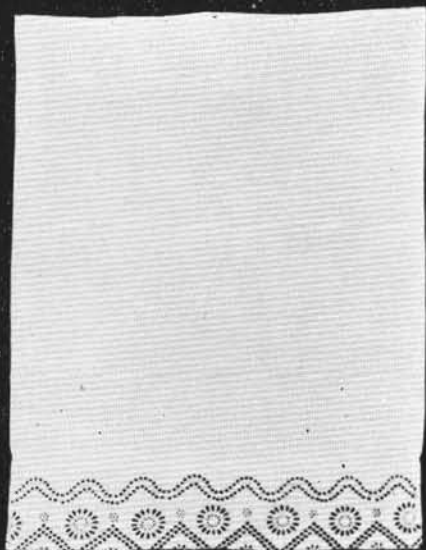


16—17



18

19



A fehér pamutvászonból készült párnahajak (13–25) kb. felét a vászon teljes szélességéből szabták. Ebben az esetben mindkét oldalában ép szélek futnak, melyek összevarrását tűző öltéssel végezték. Csak egy esetben (19) használtak egymásra csúsztatott varrást szegő átöltéssel, míg a fehérítetlen kendervászonból készültek mindegyikét így varrták. A fehér pamutvászon párnahajak másik felénél egyrészt az egyik oldalon ép szélek vannak, a másikon hasítottak, másrészt mindkét oldalon hasítottak. A korábbi darabokon (13–15) a hasított széleket *kettős* vagy *belső ráhajtott varrással, szegő átöltéssel* varrták. A későbbi darabok (16, 18–25) ép és hasított szélének egyszerű *összevarrásához tűző öltést* használtak. Ez a varrásbeli különbség szépen leolvasható az apátfalvi felvetett ágyakról, melyeken három nemzedék kelengyéjének párnahajai egymás mellett láthatók. A párnavég hozzátoldása tűző öltéssel, később egyszerű *fércelő öltéssel* történt. A kötött, horgolt és rece párnavégeket viszont *illesztő öltéssel* varrták a párna testéhez. Öltéseiket a korábbi darabokon a *belső ráhajtott varrással és összevarrással* igyekeztek elrejteni, később nemcsak a varrással, hanem az öltés elbujtatásával is. Még használják a fehérítetlen kendervászon párnahajakon oly szépen alkalmazott szegő átöltést, de itt a színoldalra öltés rövidülésével az öltéssor elveszti szépségét, kezd elrejtődni. Ehhez nagyban hozzájárul a varráshoz használt fonalak finomsága, hajlékonysága.

Az általunk bemutatott párnahajak két csoportot alkotnak, melyek anyag, alak, díszítés, megvarrás és kor szerint is különböznek egymástól. A *fehérítetlen* vastag *kendervászonból* varrt *párnahajak* (1–12) hosszúak és keskenyek,⁹ átlag 100×60 cm nagyságúak. A rendelkezésükre álló vászon szélessége még ezt sem érte el s bár keskeny csíkkal, de minden esetben kitoldották őket. Így a párnahajak mérete nem igazodhatott a vászon szélességéhez. A hozzátoldott párnavégek (7–12) teljes hossza 50–60 cm között van. Szőrhímzésük három sávra tagolódik, melyek között az elválasztó sor mindig megtalálható. E párnahajak záródására az egyetlen darabunkon szereplő szövött szalag vet fényt. Az előzőekben már részletesen leírt megvarrásaikra jellemző, hogy varrásaikat és öltéseiket szinte a hímzés igényével készítették.

A fehérítetlen kendervászonból készült, színes szőrhímzéssel díszített párnahajak használatára már az elődök gyűjtései során sem emlékeztek az idős adatszolgáltatók. Örökségként rájuk maradt ládafiából szedegették elő őket¹⁰. Az általunk bemutatott párnahajakat a leltárkönyvek tanúsága szerint Hódmezővásárhelyről és Makóról gyűjtötték be. Az eddigi feldolgozások Makóról származó darabokat nem említene, kivétel Fél Edit¹¹ nemrég közzétett 1791-es évszámú szőrhímzéses vászontakarója. Szentesről nincs szőrhímzésű párnahajunk, de Kiss Bálint följegyzéseiben olvashatjuk, hogy ott is használatosak voltak¹².

⁹ Vö. Fél Edit, Bevezetés a magyar népi hímzések ismeretébe. Bp. 1963. 28.

¹⁰ Kiss Lajos, Szőrös párnavégek Hódmezővásárhelyen. Népr. Ért. 1928. 47. — Györffy István, A kun hímzés. Muskátli. 1932 május. — Palotay Gertrúd, Historische Schichtung... Ungarische Jahrbücher XVIII. (1938) 230. — Fél Edit, Ungarische Volksstickerei. Bp. 1961. 22. — Wiener Tiborné Bakoss Margit, A hódmezővásárhelyi hímvarrásról. Muskátli III. (1934) 10. szám, 3–4.

¹¹ Fél Edit, Textilgyűjtemény. (A Népr. Múz. 1963–1964. évi tárgygyűjtése.) Népr. Ért. 1965. 228.

¹² Sima László, Szentes Város története. Szentes, 1914. 399.

A másik csoportot a *fehér pamutvászonból* készült *párnahajak* (13–25) alkotják. Ezek a vékony pamutvászon párnahajak rövidebbek, de jóval szélesebbek az előzőeknél¹³, átlag 95×80 cm nagyságúak. A vászon szélességét egy esetben sem toldották ki, mert ekkor már a rendelkezésre álló vászon szélessége elérte, sőt meghaladta a szükséges méretet. A párnavégek fehér áttört pamut-hímzésén még érezhető a hármas osztás, de az elválasztó sor már hiányzik. A párnavég megoldása szerint három típust különböztetünk meg. A legegyszerűbb (13–17), amikor a vászonsáv két végét hímezték ki. A hímzés ívelt széleit szalaggal összekötve megoldották a párnahaj záródását. A következő típusnál (18–19) a vászonsáv középrészét hímezték ki párnavég gyanánt, ekkor a záródásról külön kellett gondoskodni. Leggyakrabban a harmadik típusal találkozunk (20–25), amikor a külön elkészített párnavéget hozzátoldották a párna testéhez. Így sokkal könnyebb volt a hímzést elkészíteni. Ezek a fehérítetlen kendervásznakéhoz képest megrövidült, 20–36 cm-es párnavégek akkor is vászomból szabottak, ha a párna teste damasztból való. Az utóbbi két típus pertli befűzésével vagy gombolással záródik. Apátfalván ma is szokás szegényebb házaknál a párnahaj nyitott végét összeszedni és úgy megkötni. Ezzel a párna egyik felébe több toll kerül, mely a párnavéget feszesen tartja. A fehér pamutvászon párnahajaknál jelentkezik először a nyitott végek párnahaj-csücskének kiképzése (13–17, 25). Varrásaik és öltéseik az első csoporthoz képest nagyrészt elvesztették díszítő jellegüket, csupán funkciójuk maradt meg.

E fehér pamutvászon párnahajak általános használatára emlékeznek a Dél-Alföldön mindenütt. Több helyen még ma is őrzik a kelengye e régi darabjait a már géppel varrott, horgolt, kötött, rece-végű utódaikkal együtt. Az általunk bemutatott fehérhímzésű párnahajak egy részét a már említett gyűjtésbeli összehasonlítás alapján a múlt század derekán készíthették (13–15, 17), vásznak és kidolgozásuk sokkal finomabb mint a későbbieké (16, 18–25).

Lepedők

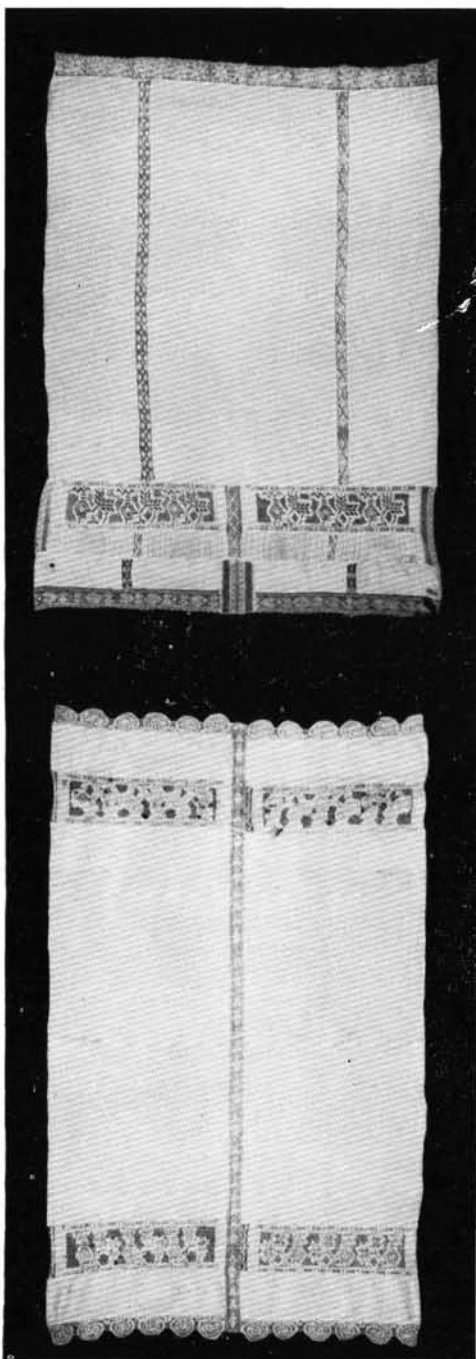
A keskenyen szőtt házivásznakból egy vászonszélesség egymagában nem elegendő lepedőnek. Ezért a lepedő hosszához szükséges vászonsávot annyiszor kell leszabni a végből, ahány szél szükséges a lepedő szélességéhez. E vászonsávok hosszanti egymáshoz erősítése és a szélek lezárása bőséges lehetőséget ad a díszítésre.

26. *Tótkomlói tanyák.* Négy sáv finoman szőtt, fehér lenvászonból készült. A szélső sávok hosszanti összeerősítése két keskeny vertcsipke-betét közbeiktatásával történt, míg a középsőké anélkül. Hosszát fekete selyemmel hímezték, madaras¹⁴ lepedőszéllal és szádasávval toldották meg. A lepedő két szélére és közepére ép szélek kerültek, két végét különböző mintájú és minőségű vertcsipkével zárták le. A felhasznált vászon szélességét nem sikerült megállapítani. A lepedő h: 215 cm, sz: 152 cm. (Szegedi Múzeum 52. 1291. 1. ltsz.)

27. *Tótkomlói tanyák.* Két egész szél finom szövésű fehér lenvászonból varrták. A hosszanti összeerősítés egy keskeny vertcsipke-sávval történt. Hosszát mindkét irányban sarga selyemmel hímezték, madaras lepedőszéllal toldották meg. A lepedő szélére ép szélek kerültek, két végét finom vertcsipkével díszítették. A lepedőt 74 cm széles vászomból szabták, h: 246 cm, sz: 153 cm. (Szegedi Múzeum 52. 1992. 1. ltsz.)

28. *Tótkomlói tanyák.* Két egész szél, fehér lenvászonból varrták. A két szél hosz-

¹³ Vö. *Fél Edit*, i. m. Bp. 1964. 30.



szanti összeerősítését egy sáv vertcsipke-betéttel végezték. A lepedő két szélére ép szélek jutottak, két végét vastag csipkével zárták le. A felhasznált vászon szélessége 60 cm. A lepedő h: 234 cm, sz: 124 cm. (Szegei Múzeum 52. 1289. 1. ltsz.)

29. *Makó*. Három egész szél vastag fehér kendervászonból szabták. A sávok subrikával díszített hosszanti széleit két, keskeny vertcsipke-betéttel kapcsolták össze. A lepedő két szélé ép szél, két végének széles subrikájához pedig durva vertcsipkét varrtak. A vászon szélessége 47 cm, a lepedő h: 244 cm, sz: 150 cm. (Szegei Múzeum 52. 1288. 1. ltsz.)

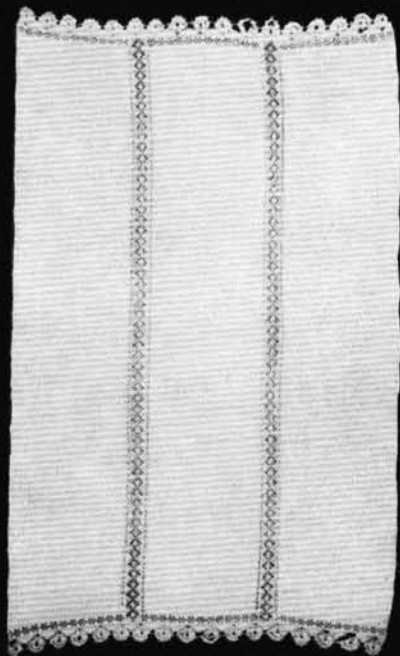
30. *Tótkomlósi tanyák*. Két egész szél, fehér kendervászonból készült. A hosszanti szélek egy vertcsipke-sávval kapcsolódnak össze. A lepedő két szélé ép szél, ebből az egyik és két vége két soros szálszorítással szegett. 73 cm széles vászonból varrták, h: 232 cm, sz: 148 cm. (Szegei Múzeum 52. 1294. 1. ltsz.)

31. *Békéscsaba*. Vastag fehér lenvászonból szabták. Egy egész szélből és három négyzet alakú darabból toldották össze. A vászon-darabok széleit keskeny subrikával díszítették, majd egy hosszanti és egy kereszt irányú vertcsipke-sávval dolgozták egymáshoz. A másik kereszt irányú összedolgozáshoz csipkebetétet nem használtak. A lepedő helyenként keskenyen szegett, vagy a toldástól függően ép szélű. 61 cm széles vászonból készült, h: 182 cm, sz: 126 cm. (Szegei Múzeum 52. 1290. 1. ltsz.)

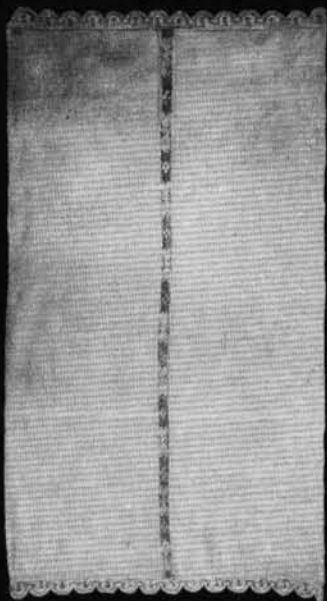
Az ismertetett lepedők (26–31) megvarrására jellemző, hogy a csipkét minden esetben *kettős szálszorításos szegés*hez erősítették. A szálszorításon kívül előfordul még a szélek subrikával (29, 31) való díszítése is. A lepedő végeinek hasított szélét behajtott szegéssel zárták le, ehhez erősítették a csipkét. Rövidebb darabon itt-ott előfordul a már jól ismert keskeny behajtott szegés szegő átöltéssel. A hosszanti sávok ép széleit (27–30), azok nyitott (31) vagy behajtott szegését (26) csipke-betéttel kapcsolták össze. A csipkék, csipke- és hímzés-betétek beépítése mindig a csipke- és vászon-szélek egymáshoz *illesztő varrásával illesztő öltéssel* történt. Varráshoz a vászon alapanyagát képező fonalat használták.

¹⁴ Az 52. 1291. 1. ltsz. lepedő 1909. évi leltárkönyvi bejegyzése: „Szemfedél madaras hímzéssel”.

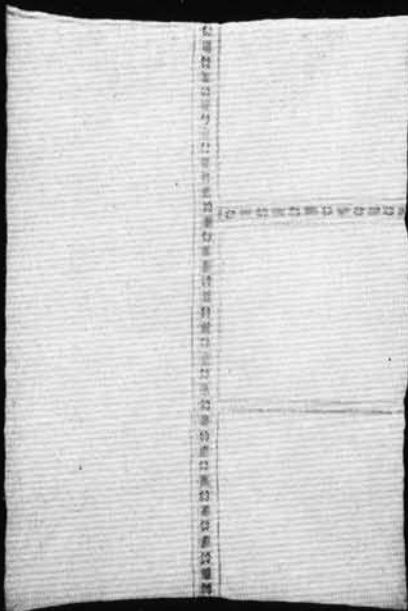
29



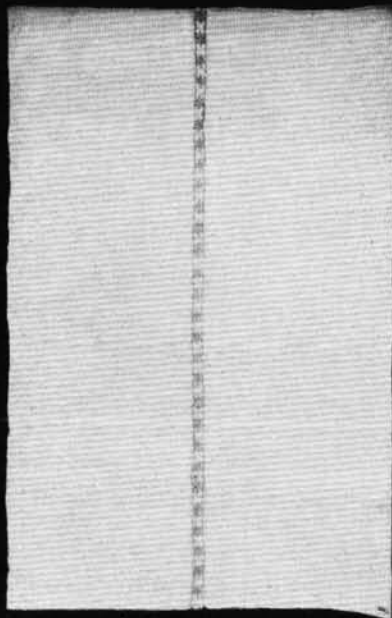
28



31



30



Ezek a szép kidolgozású fonalak és egyenletes öltések szinte belevesznek a vászon anyagába, még jobban kiemelve a finom szálszorítást és subrikát.

Az itt bemutatott lepedők két vagy három egész szél fehér len-, ill. kendervászonból készültek. Ettől függően egy vagy két, hosszirányban elhelyezett csipkebetéttel rendelkeznek. Végeik vertcsipkével vagy egyszerű szegéssel zárulnak. Vászruk fehérségének tónusa elmarad a hófehértől, de jóval felülmúlja a fehérítetlen kendervásznakét. A hímzett lepedőszél elhelyezésére kétféle megoldást találunk, a lepedőnek csak az egyik (26) vagy mindkét (27) végén való alkalmazással.¹⁵ A lepedőszél madaras hímzése szinte semmiben sem különbözik az ország más területein lévőktől.¹⁶ Az ilyen díszű lepedőket mindenütt halotti lepedőnek¹⁷ használták a hidegágyra. Ezért legtöbb háznál féltve őrizték ezeket és nemzedékről nemzedékre öröklődtek.¹⁸ Emléküket még őrzik vidékünkön is a legidősebbek, de a tárgyak már ritkán találhatók meg.¹⁹

Valamennyi lepedőnk mérete és díszessége arra enged következtetni, hogy nem használták őket ágylepedőnek, alsólepedőnek.²⁰ Valószínűbb, hogy a leírások ezeket emlegetik ágylepelként,²¹ melyek az ágy letakarására szolgálhattak, még a külön erre a célra készített ágyterítők megjelenése előtt. Használatuk Kiss Lajos által közölt rekonstrukciós²² formájához semmiféle adatot sem sikerült gyűjteni. A lepedő paplanra hajtására az adatközlők nem emlékeznek. Kiss Bálint szentesi feljegyzéseiből azonban hű képet nyerhetünk az ágybeliek-ről és a lepedők múlt század eleji használatáról: „*alul szalma, ezt betakarták vastag lepedővel, vagy szalma takaróval, ezen felül volt egy pár derékalj, tollal megtöltve, betakarva lepedővel. A fejtől volt 2–3 váncos kartonból, vagy szőrrel cifrán kivarrt fehér gyolcsból. Takaródzó volt: dunna, paplan vagy pokróc.*” Az általunk bemutatott lepedők készítési és használati idejét a XVIII. sz.-tól számíthatjuk.

Ágyterítők

Az eddig leírt ágyruhák igazolják, hogy a párnákat és lepedőket egy vagy több szél vászon megfelelő hosszú sávjából szabták. Ez vonatkozik az ágyterítőkre is, melyek két hosszanti vászonsávból tevődnek össze. Díszítésük a két sáv összeerősítésénél és a peremrészekben összpontosul.

32. *Hódmezővásárhely.* Kékes-szürke hullámos csíkozású, nyomott kartonból (teljesen kifakult) készült. A felső sáv szélei ép szélek, két vége szegett, az alsó sávot 20 cm szélesen toldották és három oldalán keskenyen szegtek. A negyedik oldal ép szélét két cm szélesen visszahajtották, a hajtásba több ágából sodrott fonalat fektettek, ennek mentén öltögtették egymáshoz a két réteget. Majd a fonal meghúzásával a felső sáv hosszánál kissé rövidebbre

¹⁵ Vö. *Fél Edit*, i. m. Bp. 1963. 23.

¹⁶ Lásd *Palotay Gertrúd*, Tót csipke, tót hímzés a XVIII. századi Erdélyben. Kolozsvár, 1947. 15.

¹⁷ Az 52. 1292. 1. ltsz. lepedő 1908. évi leltárkönyvi bejegyzése: „*Szemfedél selyemmel hímzett csipkés*” és lásd a 14-es jegyzetet.

¹⁸ *Malonyay Dezső*, A magyar nép művészete. I. 132.

¹⁹ Egy esetben mutattak még, 1963-ban Hódmezővásárhelyen gyűjtés alkalmával ilyen halotti lepedőt.

²⁰ Vö. *Zoltai Lajos*, Vázlatok a debreceni régi polgár házatájáról. II. Ágybeli. Ágyöltözlet. A Debreceni Déri Múzeum Évkönyve. 1936. 118.

²¹ Lásd Testamentom Könyvből idézett elnevezéseket és a hozzá tartozó 2. jegyzetet. vö. *Radvánszky Béla* i. m. I. 44–62.

²² Lásd *Kiss Lajos*, i. m.-ben Plohn József felvételét az 1910-es évekből. Vö. *Dömötör János*, A Plohn gyűjtemény. MFME, 1968. 174.

ráncolták be. A sávok egymáshoz varrását, a 2 cm széles visszahajtásból származó, felfelé álló fodor takarja. 83 cm széles nyomott kartonból készült, h: 190 cm, sz: 175 cm. (Hódmezővásárhelyi Múzeum 50. 205. 1. ltsz.)

33. *Makó*. Vékony fehér pamutvászonból szabták. A felső sáv széle ép szél, két vége keskeny behajtott szegésű. Az alsó sáv három oldalát ívelt szélű, áttört fehérhímzés díszíti. A felső sávnál rövidebbre ráncolták, a beráncolás itt is a több ágából sodrott fonál mentén történt a vászon tenyérnyi visszahajtásával, mely lefelé hajló fodrot képez. A sávok behúzás mentén történő összedolgozását ez a gyári csipkével szegett fodor fedi. A fodorrészt derékszögben a felső sávra is felvitték. A felhasznált vászon szélességét nem lehetett megállapítani. Az ágyterítő h: 250 cm, sz: 174 cm. (Szegedi Múzeum 53. 279. 1. ltsz.)

34—35. *Szőreg*. Csíkosan szőtt fehér szádából varrták és áttört hímzésű fehér pamutvászonnal díszítették. A felső sáv két egész szélből áll. Az egy egész szélből készült alsó sávot enyhén beráncolták a felső hosszára. A két sáv összeerősítését a fehér hímzésű sáv közbeiktatásával oldották meg. Ezután az ágyterítő három oldalát ugyanilyen hímzett sávval keretítették. A száda és a fehérhímzés két és fél cm-es behajtott szegése mindenütt egy keskeny szövött szalag zég-zúg alakú hajtogatásával kapcsolódik. Ezek a széles szegések kettős anyaguknál fogva mint hófehér csíkok díszlenek. A száda szélessége 45 cm, a vászoné 160 cm. Az ágyterítő h: 204 cm, sz: 161 cm. (Szegedi Múzeum 52. 1350. 1—2. ltsz.)

Ágyterítőink megvarrására jellemző az igen aprólékos, szép kidolgozás. A vékony anyagokhoz kiválasztott fonalak és az ehhez méretezett apró öltések gondosságról vallanak. Az eddig ismert varrásokot és öltéseket változatosan, célszerűen használják. A száda (34—35) finom ép széleit igen keskenyen *gépöltéssel* összevarrták, míg a karton (32) ép és hasított szélének összevarrása *tűző öltéssel* történt. A fehérhímzés hosszú sávját (34—35) igen keskeny *ráhajtott varrással* toldották össze. A keskeny *behajtott szegések* 3 mm-nél nem szélesebbek, a kartonon (32) egyszerű *fércelő öltéssel*, a fehér vászonon (33) *szegő átöltéssel* készültek.

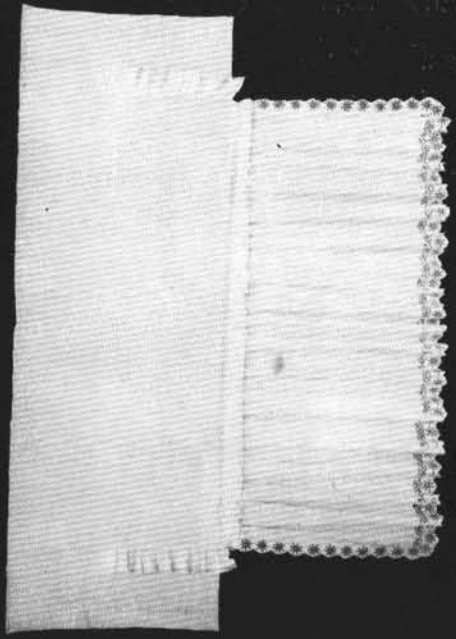
A bemutatott ágyterítők anyagra és formára is két típust képviselnek. A fehér pamutvászon és száda (33—35) mellett a színes kartont (32) is megtaláljuk. A csíkosan szőtt száda használata a szerb lakta peremterületen kedvelt.²³ Szabásukra nézve az ágyterítők megegyeznek abban, hogy a két hosszanti sáv egyike a ráncolás mértékével hosszabb a másiknál. Végző formájuknál a különbség abból adódik, hogy a ráncoláskor egyenlő hosszúságú lesz-e a két sáv. Az egyszerűbb, amikor a két sáv összeerősítése egy pontban (34—35) végződik. A másik formánál a felső sima sáv mindkét irányban hosszabb (32—33) lesz. Ez a többlet használatban az ágyvég és ágynemű közé kerül, az itt haladó fodorrész (33) pedig az ágyvég peremét takarja. Az ágyterítők díszítése az alsó sáv peremére és a két sáv összedolgozására összpontosul, tehát azokra a részekre, melyek használatban a legjobban érvényesülnek. A fodorral (32—33) vagy fehérhímzéssel (34—35) fedett összevarrásból indulnak ki az ágy elejét takaró²⁴ hosszanti redőzések. Ezeknek mélyebb tónusa még jobban kiemeli a vásznak fehérségét.

Az itt közölt darabok készítési és használati ideje a XIX. sz. második felére tehető. Ágyterítőink használatára, akárcsak a párnahajakéra, a Dél-Alföldön mindenütt emlékeznek. Több helyen még ma is megtaláljuk géppel varrt utódiakkal együtt, pl. Tápén és Apátfalván.

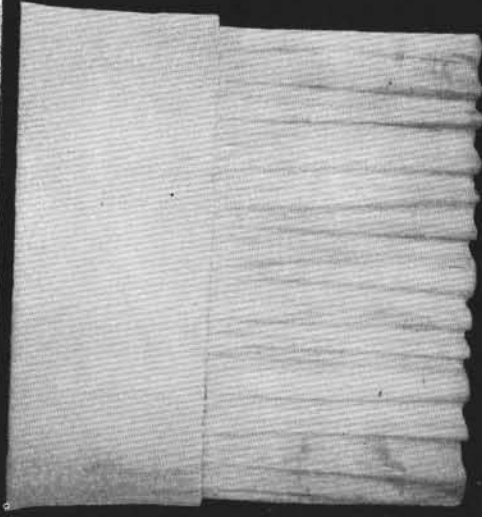
²³ Ahonnan szerző már közölt ilyen anyagú női ingeket. MFMÉ. 1968. 114—117.

²⁴ Vö. A magyarság néprajza. I. 228.

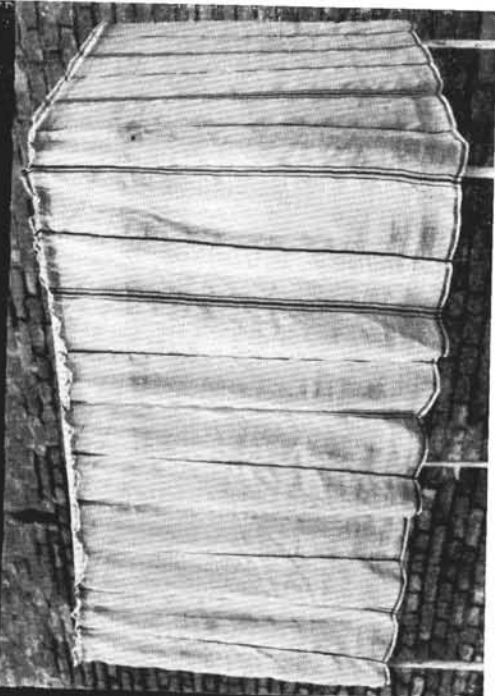
33



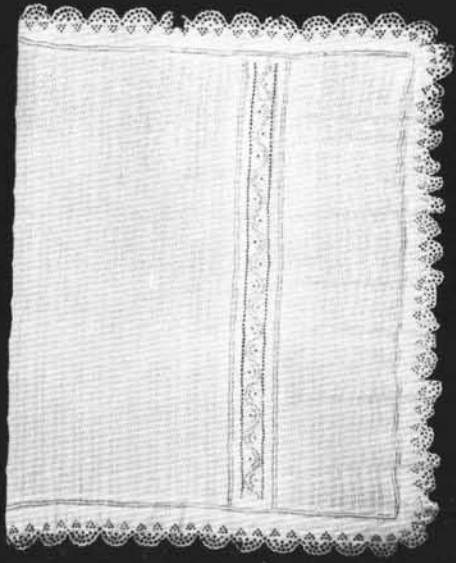
32



36



34-35



Szúnyoghálók

A szúnyoghálók nem tartoznak szorosan az ágyruhákhoz, mégsem hagyhatjuk ki az ágyhoz tartozó felszerelések közül. Az eddigiekhez hasonlóan szintén hosszanti sávokból szabják. Ezek összeerősítése némi lehetőséget ad itt is a díszítésre.

36. *Szeged-Alsóváros*. Piros pamuttal keresztben csíkozott, sárgás színű, laza szövésű vászonból készült. A tetejét egy teljes szélből szabták. Ugyanígy az oldalait képező hosszú sávot is, melyet öt cm széles fodor hagyásával a tető kerületére enyhén beráncolták, azután a két végét végig összevarrták. Az így kapott két részt egymáshoz varrták. 110 cm széles vászonból szabták, h: 190 cm, sz: 110 cm, m(agassága): 105 cm. (Szegedi Múzeum 52. 1492. 1. ltsz.)

37. *Hódmezővásárhelyi tanyák*. Nyersszínű kockás, laza szövésű vászonból szabták. Tetejét két egész szélből, oldalait 17 egész szélből keresztben toldották össze. Az így nyert sáv elejét és végét egy darabon összevarrták, majd beráncolva a tetejéhez körül hozzávarrták. A tető három oldalára külön varrták fel a tenyéryni széles fodrot. A felhasznált anyag szélessége 50 cm. A szúnyogháló h: 176 cm, sz: 100 cm, m: 130 cm. (Szegedi Múzeum 52. 1491. 1. ltsz.)

E szúnyoghálók megvarrásához vastag, erős fonalat használtak. A toldásokhoz *fércelő öltést*, a keskeny, behajtott szegéshez (37) a *fércelő és tűző öltést* vegyesen alkalmazták. Összeállításuk nagy öltésekkel történt. Mélyen az anyagba öltöttek, hogy ezáltal vastagítsák a varrást, jobb tartást biztosítva a felhasznált anyag súlyának.

Mindkét darabunk ritka szövésű vászonból készült, mely a levegőt szabadon át bocsátja. Az elkészítésükhöz szükséges egy rövid és egy nagyon hosszú sávot a vászon teljes szélességéből, az utóbbit keresztben vagy hosszában, szabták le. A rövid sávból a tetőt, a hosszúból az oldalakat képezve, doboztetőhöz hasonlóan állították össze. Egyiket körül zártra (36) készítették, másikon kevés nyílást (37) hagytak. A tető és oldalainak összedolgozását különböző szélességű fodorral takarták.

Szúnyoghálót a XVIII. sz. közepétől származó adataink²⁵ is említenek: „*Szúnyog Hálló*”, „*viselő szúnyoghálót*”, „*Szúnyog Háló, egyik mezőre, másik ágyravaló vesszős*”. A bemutatott darabok a múlt század második feléből valók.

*

Jelen dolgozatunkban közzétett ágyruhák készítési és használati ideje kb. két évszázadot fog át. A fehéritetlen, durva szövésű keskeny kendervászonból készült színes díszítésű ágyruhákat a XIX. sz.-ban felváltják a fehérek. Ez a folyamat a gyári széles fehervásznak elterjedésével függ össze.²⁶ Ágyruháink elkészítéséhez felhasznált vásznak adataiból²⁷ is leolvasható a különbség. Az általunk első csoportba sorolt párnahajak (1–12) mindegyike keskeny (48–65 cm) kendervászonból készült. Durva szövésükre az anyagsűrűség alacsony számadatai utalnak. Lepedőink (26–31) len- és kendervászna csak részben finomabb anyagú, szélességük 47–74 cm között váltakozik. A len- és kenderszálak vastagsága, egyenetlen fonása is házi készítésre utal. A párnahajak második csoportja (13–25) egy kivételével (18) és az ágyterítők (32–35) már finom

²⁵ Lásd Testamentom Könyv: [1742-ből Szász Panna, 1752-ből Cséki Anna, 1795-ből Kongó Mihály testamentoma.]

²⁶ *Kresz Mária*, Magyar Parasztviselet 1820—1867. Bp. 1956. 83.

²⁷ Lásd a II. táblázatot. Felhasznált irodalom: *Szemmáry László*, Kötéstan. Bp. 1959; *Gyimesi János*, Textilanyagok fizikai vizsgálata. Bp. 1958; Az anyag- és sodratmeghatározást *Keszci Péter* végezte.

szövésű pamutvászonból készültek. Itt a sűrűség egyszeriben az eddigiék kétszeresére emelkedik, szélességük 80 cm-től számítható. A vásznak szövéséhez használt fonalak minden esetben Z irányban sodrottak, mert a kivételt képező S irányú sodratok is tulajdonképpen két Z sodratú ágból tevődnek össze, tehát az alap sodrat mindenütt Z irányú. Ezeket a kettős szálú fonalakat minden esetben lánc-szálként használták, a felvetéshez. A szálak vékonysága, egyenletes fonása is a gyári készítésre utal.

A gyári fehér pamutvászonból készült ágyruhák egészen az első világháborúig általánosan kedveltek a Dél-Alföldön. Napjainkban már csak a legidősebbek őrzik részben az örökölt, részben a kelengyjükből való darabokat. Meg kell jegyeznünk, hogy a bemutatott ágyruhákat nem használták, csupán a jólét látható jelei voltak, a tiszta szoba magasra vetett ágycíműt díszítették, illetve borították. Apátfalván és Tápén még ma is földig takarják az ágyterítőkkel az ágy elejét, melyet a lécekből készített, és az ágyvégek magasságában elhelyezett rámpára terítenek. Evvel takarták Tápén az ágy ürességét, mert csak a módosabb helyeken volt megtöltve ágyneművel. A leterített ágyra rakják fel a párnákat. A párnák számából a család módosságára lehetett következtetni. Ha lapjával fektették a párnákat (egymás mellé hármat), akkor legalább két sort raktak egymás fölé, melyekből kettő-kettő párnahaj mindig egyező díszítésű volt. Jómódú házaknál a párnák több sorban sokszor a mennyezetet érték, míg a szegényebb helyeken egy sorba, élére állítva helyezték el őket. A párnahajak és az ágyterítő hófehér tömegét lent az ágyterítő hosszanti redőinek és fodrainak sötétebb tónusa, fent az áttört hímzésű párnavégek színes alátétei még jobban kiemelték. A rózsaszín, kék, sárga alátéteket a párna tokjára fércelték fel, majd ráhúzták a párnahajat. Az ágyak felvetésének erre a módjára általánosan emlékeznek, bár az első világháború után ez fokozatosan megszűnik. A gyűjtés során, napjainkban már csak Apátfalván és Tápén találkoztunk ilyen vetett ágycíművel. Egyes házakban az ágyakat egymás végébe állítják és egybe vetik fel. Megkapó látvány a hófehér ágyruhába burkolt, ágyneművel megrakott vetett ágy, amit csak ritka és ünnepélyes alkalmakkor: születés, esküvő, vagy betegség esetén bontottak meg.²⁸

A Csongrád megyei múzeumok századunk első évtizedében gyűjtött ágyruháinak²⁹ részletes feldolgozásával és a képmellékletekkel arra törekedtünk, hogy az eddigi részfeldolgozások (pl. hímzés) és részfelvételek helyett, első ízben a teljes anyagot adjuk közre.

BETTWÄSCHEN DER SÜD-TIEFEBENE IN UNGARN

von

Márta T. Knotik

Die Verfasserin führt die Bettwäschen des hoch gemachten Bettes der ungarischen Süd-Tiefebene aufgrund der Sammelmateriale der Museen zu Szeged, Hódmezővásárhely und Makó vor. Die behandelten Stücke wurden am Anfang dieses Jahrhunderts gesammelt.

Der Beitrag beschäftigt sich mit Bettwäschetypen, die schon ungefähr vor zwei Jahrhunderten gebräuchlich waren. Die bunt verzierten Bettwäschen aus ungelbleichter Hausleinswand wurden am Anfang des 19. Jh. successive durch Bettwäschen aus fabrikmässig erzeugtem,

²⁸ Vö. A magyarság néprajza. I. 228. l., *Malonyai Dezső* i. m. I. 104, 153. — *Kovács János*, Szeged és Népe. Szeged, 1901. 191. — *Bálint Sándor*, Szegedi Népelet. Szeged, 1958. 38.

²⁹ A bemutatott tárgyakat szerző a szegedi Móra Ferenc Múzeum textilrestaurátor műhelyében restaurálta. A fotókat Keszei Péter készítette.

weissen Baumwollstoff ausgedrängt, deren Gebrauch in den Dörfern dieser Gegend bis zum ersten Weltkrieg noch allgemein war. Seither ist auch der Gebrauch dieser Bettwäschetypen nach und nach zurückgetreten, nur die Ältesten bewahren noch einige solchartige Stücke teils als an ihre ehemalige Ausstattung Angehörige, teils als Erbstücke.

Die Verfasserin gruppiert die einzelnen Bettwäschenarten: die Kissenbezüge, Leintücher, Bettdecken und Mückennetze, indem sie je ein Stück hinsichtlich seines Stoffes, Schnittes, Masses und Nähens sowie Sammelortes beschreibt. Die Nähen- und Nadelstichtypen werden auf der ersten Tabelle, die eingehende Analyse der Stoffe wird aber auf der zweiten Tabelle vorgewiesen. — Die Kissenbezüge bilden zwei grosse Gruppen demgemäss, ob sie aus ungebleichter hänfener Hausleinwand mit bunter Wollhaarstickerei, oder aus weissem Baumwollstoff gefertigt seien. Bei den letzteren kann man drei Typen dem Schnitte nach unterscheiden. — Die aus hänfener Hausleinwand genähten Leintücher ebenso wie die aus Flachs wurden aus zwei oder drei Leinwandstreifen mit einem Spitzeneinsatz, bzw. zwei Spitzeneinsätzen zusammengestellt. Einige Leintücher sind noch am Rand mit Seidenstickerei verziert. — Die Bettdecken kann man ähnlicherweise nach ihrem Stoff und ihrer Form in zwei Gruppen teilen. Sie wurden entweder aus weissem Baumwollstoff oder farbigem Kattun, eventuell aus *száda* (ein sehr feines und lose gewebtes Leinen) hergestellt und aus zwei Streifen zusammengenäht. Die Streifen sind entweder von gleicher Länge, oder die eine Streife ist an beiden Enden länger, als die andere. — Zuletzt weist die Verfasserin das Bild des volkstümlichen, hoch gemachten Bettes mit den weissen Baumwollstoffbettwäschen vor.